

HOTARELE CARANSEBEȘULUI LA JUMĂTATEA SECOLULUI AL XVI-LEA

Costin FENEȘAN

cercetător independent

Abstract: On July 5, 1551 George Martinuzzi, bishop of Oradea, treasurer of Transylvaniaan ditsch-ief-justice, ordered to be fitted the boundaries of the city of Caransebeș, separating them from the territory in the neighbourhood belonging to different members of the local nobility, a problem decided even sooner, in 1535–1537, by king John Zápolyai (document Nr. 1 in theAppendix). Consequently, on August 17, 1551 the nobility around Caransebeș and the city-council concluded an agreement on this matter, so that the trespasser was submitted to a fine of 1000 florins (document Nr. 2 in theAppendix). As the border disputes were going on, in 1561 the nobles Ladislaus Giurchița, George Moise and Gregory Vaida, as well as the city-judge Paul Bucosnița along with his jurors have undertaken an attempt to find a way out in front of Gregory Bethlen of Ictar, banus of Caransebeș and Lugoj. Failing for the first time, they continued to search for a solution. On May 14, 1563 a commission consisting of Peter Prisaca and Francis Mătniceanu, castellans of Caransebeș and Martin Bratovan, judge of the nobles in the county of Severin, along with the city-judge Paul Bucosnița and the interested parts proceeded to refit the boulder-ies, petting bordermarks between the urban and the nobiliar territory (document Nr. 3 in the Appendix). On November 5, 1572 the same judge of Caransebeș, Paul Bucosnița, had submitted to Steven Báthory, prince of Transylvania, the request to confirm and transcribe the documents from 1551 and 1563 on the border dispute, which was granted to him (document Nr. 4 in the Appendix).

Keywords: Caransebeș, banus Gregory Bethlen of Ictar, town-judge George Vaida, king John Zápolya, Severin county.

La 5 iulie 1551 Gheorghe Martinuzzi, factotumul reginei Isabella și al fiului ei minor Ioan Sigismund, s-a pronunțat în calitate de jude al țării într-un conflict care stăruia de mai multă vreme la Caransebeș: cel între nobilimea de acolo și judele orașului Gheorghe Vaida¹. Obiectul conflictului l-a constituit, în versiunea prezentată de nobilii caransebeșeni judei țării, încălcarea de către judele Vaida², în interesul orașului, a hotarelor care delimitau proprietățile nobililor fuseseră arate, iar fânețele păscute, paguba ridicându-se la însemnata sumă de 8000 de florini de aur. În plângerea pe care nobilii caransebeșeni i-au adresat-o judei țării, aceștia au menționat că diferendele de hotar cu orașul erau de altfel de dată mult mai veche. Încă pe timpul regelui Ioan de Zápolya aceștia se adresaseră suveranului cu o plângere în urma căreia fusese trimis un comisar cu misiunea de a cerceta situația la fața locului. Raportul acestuia, împreună cu scrisoarea de mărturie a Capitlului din Alba Iulia, i-au fost înaintate lui Zápolya, care a dispus reambularea hotarelor Caransebeșului și delimitarea acestora de proprietățile

¹ Pesty, III, doc. 197, 262–263; vezi doc. 1.

² Gheorghe Vaida a fost de două ori jude al Caransebeșului: în 1537–1538 și în 1551–1552, vezi Țigău, 132.

nobiliare prin așezarea unor noi semne de hotar³. Mai mult, acțiunea de reambulare a fost confirmată și reînnoită și de un comisar trimis la Caransebeș de comitele de Timiș⁴. La audierea celor două părți în fața judeului țării, judele caransebeșan, confruntat cu acuzele aduse de reprezentanții nobililor, n-a putut invoca în favoarea sa decât unele situații de excepție, acestea neavând însă darul să convingă instanța. Drept urmare, judele țării a dispus trimiterea la Caransebeș a unui comisar special, cu misiunea de a decide la fața locului asupra diferendului de hotar. Ca instanță de apel a fost desemnat tot judele țării. Medierea dispusă de Martinuzzi și-a arătat în curând roadele.

La 17 august 1551 „toți domnii, judele și ceilalți jurați și senatori și întreaga obște a locuitorilor” din Caransebeș, „stând și dezbătând asupra corectitudinii hotarelor aflate peste tot în jurul orașului”, au încheiat – atât din proprie inițiativă cât și luând aminte la porunca judeului țării – o înțelegere cu „toți aleșii și nobilii din districtul Caransebeș”⁵. În virtutea acestei înțelegeri, cele două părți s-au angajat să respecte hotarele orașului așa cum „au fost călcate cu piciorul și parcurse, fiind separate și despărțite [prin semne de hotar], după datina obișnuită” pe timpul regelui Ioan de Zápolya de către delegatul acestuia Toma Radák și de către Gheorghe Simon, judele de atunci al Caransebeșului. Cum Gheorghe Simon a deținut funcția de jude caransebeșan între 1535 și 1537⁶, acest interval se cuvine acceptat ca dată a reambulării și stabilirii hotarelor orașului. Prin înțelegerea convenită la Caransebeș, cele două părți s-au angajat să nu încalce hotarele stabilite, urmând ca partea care ar fi contravenit să-i plătească celeilalte suma de 1000 de florini. De asemenea s-a prevăzut că, dacă vreuna dintre părți ar fi avut vreo nemulțumire în legătură cu hotarele orașului, ea urma să deschidă un proces la curtea regală, care avea să dezbată cauza și să pronunțe sentința.

Liniștea care pare să se fi așternut în legătură cu hotarele Caransebeșului n-a fost însă de prea lungă durată. În 1561 înaintea lui Grigore Bethlen de Ictar, banul suprem al Caransebeșului și Lugojului⁷, s-au înfățișat nobilii Ladislau Giurchița, Gheorghe Moise și Grigore Vaida cu rudeniile lor, pe de o parte, pe de alta Pavel Bucosnița, prim-judele caransebeșan cu jurații lui și cu „tot orașul”. Toți aceștia i-au adus la cunoștință banului că ajunseseră la un acord cu privire la hotarele orașului, devenite din nou o sursă de conflict. Astfel nobilii susțineau că Timișul constituia peste tot hotarul lor, în vreme ce judele și jurații afirmău că, de vreme ce râul cursese mai demult printr-un alt loc, noua albie ar fi smuls peste tot pământ din teritoriul orașului, drept urmare ca hotar trebuind socotit vechiul curs. În această situație nobilii i-au cerut judeului și celor șapte jurați să depună un jurământ cu privire la traseul hotarului, afirmând că îl vor accepta și respecta. Cum conducătorii orașului n-au voit să depună jurământul „din diferite motive”, nobilii Ladislau Giurchița, Gheorghe Moise și Grigore Vaida au revenit în fața banului Bethlen

³ În 1529 Capitulul din Arad efectuase o reambulare a hotarelor orașului Caransebeș înspre Machkas/Măcicaș (localitate azi dispărută, aflată undeva în valea Măcicaș, în perimetrul satelor Valea Boului, Ohaba Mătnic, Zorlencior și Jupa), vezi *Erdélyi káptalan*, nr. 157, 68. Documentul prin care Ioan de Zápolya a dispus reambularea hotarelor Caransebeșului încă nu ne este cunoscut, dar, după cum se va vedea, poate fi plasat în anii 1535–1537. De altfel Caransebeșul s-a bucurat în contextul importanței sale militare și comerciale de o susținere deosebită din partea lui Zápolya. Astfel, la 5 februarie 1532 acesta a poruncit ca niciun cetățean al Caransebeșului să nu poată fi urmărit pe calea legii pentru o infracțiune comisă în altă parte a țării decât în fața judeului și juraților caransebeșeni. Tot atunci suveranul a decis, prin reconfirmarea unui privilegiu mai vechi, scutirea completă a caransebeșenilor de la plata oricărei tricesime sau altei taxe în locurile de vamă atât la intrare cât și la ieșire, vezi Feneșan, 162–163.

⁴ Credem că este vorba cu destulă probabilitate de Petru Petrovici.

⁵ Vezi doc. 2.

⁶ Țigău, 132.

⁷ Grigore Bethlen de Ictar a fost ban suprem al Caransebeșului și Lugojului între 1560 și 1566. Era văr primar cu Farkas, tatăl viitorului principe transilvănean, Gabriel Bethlen de Ictar.

împreună cu judele Pavel Bucosniță. De această dată judele și cei șapte jurați au depus jurământul solicitat, iar banul i-a desemnat pe cei însărcinați cu reambularea hotarului. La 14 mai 1563 comisia de hotărnicire formată din nobilii Petru Prisaca⁸, Francisc Mătniceanu⁹ și Martin Bratovan, jude al nobililor din comitatul Severin¹⁰, și-au început activitatea prin luarea jurământului de la judele Bucosniță și cei șapte jurați. Apoi castelanii Prisaca și Mătniceanu împreună cu judele nobiliar Bratovan au început să parcurgă hotarul, fiind însoțiți de cele două părți interesate. Și-au început drumul pe malul de atunci al Timișului, acolo unde începea Timișul Vechi sau Timișul Mort (*azholt Themes*), spre un dâmb de la care pornea un drumeag. La capătul aceluia dâmb, la confluența Timișului cu Sebeșul, se afla o salcie, iar șapte pași mai jos de aceasta începea hotarul orașului, unde a fost pus un semn de hotar. De acolo, pe lângă sălcii, s-a mers pe Timișul Mort în jos și s-a stabilit ca partea dinspre interior să-i aparțină orașului, iar cea aflată înspre deal să constituie teritoriul nobiliar. Continuându-și drumul pe Timișul Mort în jos, hotarnicii au ajuns la un arin aflat pe malul răsăritean. Mai la vale au dat de un loc în care înaintașii unor nobili săpaseră o ierugă din Timiș prin care aduceau apă la moara lor. De acolo s-a mers în linie dreaptă până la un teren care îi aparținea comitatului Severin. Odată ajunși la capătul terenului, hotarnicii au pus un semn în locul în care acesta făcea un cot. Continuându-și parcursul pe malul Timișului Mort în jos, comisia de hotărnicire a ajuns la o groapă, iar de acolo la drumul care venea dinspre oraș și se întâlnea cu pâraul Vărișoara (*Várisora*)¹¹. De acolo s-a purces pe Timișul Mort în jos și, dincolo de o vale cu sălcii, s-a trecut pe malul mai înalt ajungându-se la pâraul Jidău (*Sidó*)¹², apoi, pe sub dâmbul Malului (*Maalhegie*), s-a revenit la Timișul Mort. Urmându-și calea tot de-a lungul Timișului Mort, hotarnicii au ajuns la drumul care ducea de la strada Călugărilor (*Baráthwtcza*) la dealul Teiuș (*Thywsshegye*), unde au pus un semn de hotar. Mergând pe drum în jos, au dat de niște sălcii la capătul cărora au pus un alt semn de hotar. De acolo înainte hotarul urma din nou cursul Timișului Mort până când acesta se întâlnea cu albia Timișului. Din aceasta, ceva mai la vale, Ioan Micșa săpase o ierugă pentru a aduce apă la moara sa. Acolo a fost pus încă un semn de hotar. S-a purces de acolo drept spre iazul călugărilor (*Barátok táwa*), apoi până la locul în care acesta se vărsa în Timișul Mort. Pe traseul acestuia s-a ajuns la locul în care se aflase sălașul lui Ștefan Dragnea (*holot Dragna Istvánnak zálása volt*). Hotarnicii au purces apoi la vale. Au ajuns la cursul de atunci al Timișului, la podul peste ieruga lui Ioan Micșa, în locul în care – ține documentul să se precizeze – Baltazar Micanda ucisese un om. În fine, continuându-și drumul în lungul ierugii lui Ioan Micșa, hotarnicii au ajuns la capătul terenului care îi aparținea familiei Măcicaș. Acesta ținuse anterior de moșia Măcicaș (*Machkás*) dar ajunsese să-i aparțină orașului. Cu aceasta hotarnicii și însoțitorii lor au încheiat reambularea hotarelor care despărțeau teritoriul urban al Caransebeșului de terenurile aparținând diferitor familii nobiliare¹³. În lipsa unui suport cartografic vechi și deopotrivă a unor informații furnizate de documentele de epocă, este cu neputință să trasăm, măcar cu aproximație, pe planul din zilele noastre al Caransebeșului hotarele teritoriului urban la mijlocul secolului al XVI-lea. Oricum, raportat la mărimea Caransebeșului din acea vreme¹⁴,

⁸ Între 1561 și 1563 a fost castelan al Caransebeșului, vezi Pesty, I, 320.

⁹ Castelan al Caransebeșului între 1561 și 1563, vezi Pesty, I, 320.

¹⁰ În 1561 a fost castelan al Caransebeșului, vezi Pesty, I, 320.

¹¹ Pâraul Vărișoara curgea la sud de oraș, vărsându-se apoi în Timiș în apropiere de Balta Sărată.

¹² Cartierul Jidovin din perimetrul actual al str. Romanilor – Cimitirul evreiesc.

¹³ Vezi doc. 3. În *Erdélyi káptalan*, nr. 197, 83 hotărnicia din 1563 este doar menționată cu o dată incertă (1560–1566, adică anii cât Grigore Bethlen de Ictar a deținut funcția de ban al Caransebeșului și Lugojului), pe temeiul *Protocolului XIII* al lui Ioan Barlabási al documentelor Capitlului din Alba Iulia.

¹⁴ În însemnările sale, cronicarul Szamosközi István afirmă că „est Caransebesum civitas exigua quinque fere stadiorum ambitu in orbem qua damtenus vergente” („Caransebeșul este un oraș mic, având o circumferință de cam

teritoriul care îi aparținea orașului era destul de întins. Pe atunci Caransebeșul se compunea din trei părți distincte: citadela cu orașul înconjurat cu zid, suburbiile și teritoriul extravilan. Datorită numărului mare de documente care ni s-au păstrat, ne sunt cunoscute numele mai multor străzi atât din orașul-cetate cât și din suburbii, începând cu mijlocul secolului al XVI-lea și până la jumătatea celui următor: str. Călugărilor (*Barát utcza*), str. Sârbilor (*Rács utcza*), str. Pieții (*Piaczutcza*), str. Mare (*Nagy utcza*), str. Barbapuya (?) aflate *intra muros*, str. Banului (*Bán utcza*) de-a lungul pârâului Potoc, str. Țărmurani (*Chermuranutcza*) unde se afla locul de coasă Țarina (*Czarina*), iar înspre răsărit apa Sebeșului, Strada de Jos (*Alsó utcza*) de lângă râul Sebeș, numită și Strada Mică (*Kisutcza*), la capătul căreia se aflau mai multe mori, toate aceste străzi aflându-se în suburbii. În teritoriul extravilan erau mai ales terenuri cu destinație economică precisă: fânețul Săcăriște (*Zakariste*), locurile de coasă Bențerina (*Benczerina*), Lunca (*Lunka*) și Mlaca (*Mlaka*), dealul cu vii Cărbunari (*Karbunar*), dealul Teiuș (*Thywisshegie*) și imașul Dumbrăvița (*Dumbrevicza*)¹⁵.

După cum ne vom putea da seama, neîncrederea cu privire la hotare a continuat să persiste între conducerea orașului și comunitatea urbană, pe de o parte și nobilimea din imediata vecinătate, pe de altă parte, în pofida înțelegerii din 1551 și a hotărâniciei din 1563. De aceea nu este deloc surprinzător faptul că, în toamna anului 1572, judele caransebeșan Pavel Bucosniță¹⁵ – care participase de altfel la hotărânicia din 1563 – s-a prezentat în fața principelui transilvănean Ștefan Báthory, fiind însoțit de Ambrozie Peica, membru al unei familii fruntașe din Caransebeș, pentru a solicita confirmarea și transcrierea documentelor din 1551 și 1572. Prin grija cancelarului Francisc Forgách, principele Ștefan Báthory a emis la 5 noiembrie 1572 dorita diplomă de confirmare¹⁶. Trebuie să amintim faptul că acest document ni s-a păstrat datorită unor împrejurări deosebite. Acest privilegiu de preț pentru comunitatea urbană a Caransebeșului a fost salvat de la distrugere de unul dintre fruntașii orașului în septembrie 1658 din fața trupelor otomane, atunci când acestea au ocupat banatul Caransebeșului și Lugojului. A ajuns împreună cu posesorul său în Transilvania, apoi în februarie 1705, în condițiile războiului civil dintre partida Habsburgilor (lobonții) și cea a lui Francisc Rákóczy (curuții), în mâinile trupelor imperiale¹⁷.

În toamna anului 1588 reprezentanții comunității urbane din Caransebeș s-au adresat din nou principelui transilvănean din acea vreme, Sigismund Báthory, cu rugămintea de a le transcrie și confirma documentele referitoare la hotarele orașului, act redactat la porunca princiară de Capitlul de la Alba Iulia. Din textul păstrat într-o stare precară, cu multe părți ilizibile, rezultă că la noua hotărânicie dispusă de principele transilvănean au luat parte atât nobili cât și iobagi de pe moșiile învecinate cu Caransebeșul: Valea Boului, Zăgujenii de Jos și de Sus, Buchin, Ruieni, Iaz, Măcicaș și Cicleni¹⁸. Cum au evoluat apoi raporturile comunității urbane a Caransebeșului cu nobilii învecinați în ceea ce privește delimitarea hotarelor, rămâne să mai fie cercetat.

cincistadii, el înfățișându-se oarecum ca un cerc”), vezi Szamosközi, lib. III, cap. 9, 1. Dacă avem în vedere faptul că Szamosközi s-a referit cu cea mai mare probabilitate la stadiul roman (un stadiu=185 metri), circumferința orașului fortificat Caransebeș a fost de aproximativ 925–950 de metri.

¹⁵ Pavel Bucosniță a fost jude al Caransebeșului de două ori: între 1561 și 1566 (în timpul banului Grigore Bethlen de Ictar) și între 1568 și 1574, vezi Țigău, 133, cu mențiunea că nu îi este cunoscută funcționarea ca jude din anii 1562–1563 și 1568–1571.

¹⁶ Vezi doc. 4. În *Erdélyi káptalan*, nr. 217, 90 se află doar o mențiune a acestui document, preluată dintr-o transcriere ulterioară grav deteriorată din anul 1588.

¹⁷ Vezi însemnarea de pe verso-ul documentului 4.

¹⁸ *Erdélyi káptalan*, nr. 580, 218–220.

Documente

1 1551 iulie 5, Sebeș. Gheorghe Martinuzzi, tezaurar regal și locțiitor al reginei Isabella, precum și jude general al țării, dispune ca, în urma plângerii înaintate de nobilii din Caransebeș împotriva judeului orașenesc Gheorghe Vaida, care le încălcaseră hotarele stabilite în vremea regelui Ioan de Zápolya producându-le astfel o pagubă de 8000 de florini de aur, la fața locului să fie trimis un comisar special care să reambuleze hotarele între proprietățile nobiliare și cele ale orașului.

Ediție: Pesty Frigyes, *A szörényi bánság és Szörény vármegye története*, vol. III, Budapesta, 1878, doc. 197, p. 262–263.

Nos, frater Georgius, episcopus ecclesie Waradiensis, thesaurarius, locumtenens Reginalis Maiestatis et illustrissimi filii Sui, ac in regno Hungarie et Transilvanie iudex generalis etc., memorie commendamus per presentes, quod nobiles de Karansebes in nostram venientes presenciam, querulamque adversus modernum iudicem eiusdem civitatis Karansebes apud ¹ nos deponentes, unde tum iudicem, tum eosdem nobiles in nostram accersiri fecimus presenciam querelas eorum cognituri. Quibus sabbato proximo post festum Visitacionis beatissime Marie semper virginis ² coram nobis in iudicio sedentibus, ex vtraque parte comparando, nobiles adversus iudicem proposuerunt in hunc modum, quomodo olim inter ipsos ex vna ac cives civitatis predictae ex altera parte ratione metallis iurgii et difference plurime controversie fuissent suscitae et ad cognitionem defunctae Regie Maiestatis, domini nostri clementissimi³, ad ultimum delate, quae res tandem per specialem hominem Regie Maiestatis per eum ad id cum Capitulo testimonio transmissum, metali reambulacione et metarum erectione¹ fuisset definita et preterea easdem reambulacio etiam per hominem domini comitis Themesiensis iterum fuisset recognita et renovata. Nunc autem iudex anni presentis, scilicet Georgius Wayda, nescitur unde motus, in favorem, ut creditur, civitatis territoria eorum intra veras metas eorum posita occupare, arare ¹ et quatenus fenilis fuisset depascere et eisdem nobilibus plusquam octo milium florenorum auri dampna inferi fecisset potencia mediante, quae omnia ab eo vna cum pena potencia repetere vellent iure admittente. Hoc audito, Georgius Wayda iudex nullum rei conveniens responsum nobis requirentibus dedit, sed quedam ociosas excepciones, quas nos iure mediante (consideramus)⁴ inferebat. Quibus sic habitis, nos decrevimus in hunc modum, quod homo noster commissarius, per nos ad id specialiter transmissus, dictam metalem difference in facie terre litigiose iure mediante descindat, cuius arbitrio ambe partes stare et eius decretum sentenciamque iuste latam, ratam habere et acceptam, ferre debeant et teneantur, ita tamen, ut si qua parcium iudicio eius se gravatum esse senserit, a sententiae eius consultationis et maturioris discussionis causa nostram in presenciam provocandi et appellandi remedium tipossint et valeant iure et iusticia mediante. Datum in civitate ZazSebes, secundo die termini prenotati, anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo primo.

L. S. Lecta.

¹ Astfel în text.

² 4 iulie 1551.

³ Ioan de Zápolya.

⁴ Hârtia ruptă; întregire după sens.

Traducere

Noi, frațele Gheorghe, episcopul bisericii din Oradea, tezaurar, locțiitor al Maiestății Sale regina și al preavestitului ei fiu, jude general al regatului Ungariei și Transilvaniei etc., prin

scrisoarea de față dăm de știre că, venind în fața noastră nobilii din Caransebeș, ni s-au plâns împotriva judeului de acum al aceuiaș oraș Caransebeș, așa că i-am chemat în fața noastră atât pe jude cât și pe acești nobili pentru a le cunoaște plângerea. În sâmbăta imediat următoare după sărbătoarea *Visitatio* a pururea Fecioarei Maria¹, pe când eram întruniți în ședință de judecată, s-au înfățișat ambele părți, iar nobilii s-au plâns în acest fel împotriva judeului, anume că odionioară între ei, pe de o parte, și cetățenii orașului amintit, pe de altă parte, s-au produs mai multe conflicte legate de diferendele de hotar, iar până la urmă acestea i-au fost aduse la cunoștință răposatei Maiestăți Regale, domnului nostru preamiliostiv². Apoi această treabă i-a fost înfățișată Maiestății Regale de către un om pe care îl însărcinase cu aceasta în mod deosebit, împreună cu mărturia Capitlului[din Alba Iulia], așa că a fost ordonată reambularea hotarelor și așezarea semnelor de hotar. În afară de asta, acea reambulare a fost recunoscută și reînnoită și de omul trimis de domnul comite de Timiș. Acum însă judele din acest an, anume Gheorghe Vaida, mânat de nu se știe ce motiv, a ocupat, așa cum se vădește pe seama orașului, terenurile lor aflate în adevăratele lor hotare, le-a arat, iar acolo unde se aflau fânețe a lăsat ca acestea să fie păscute, făcându-le acestor nobili prin silnicie o pagubă mai mare de opt mii de florini de aur, așa că îi cer aceuia să le dea totul înapoi și să-și primească pedeapsa silniciei potrivit cu dreptatea. Auzind acestea, judele Gheorghe Vaida nu ne-a dat niciun răspuns la cererea noastră în legătură cu acest lucru, ci a invocat în grabă câteva excepții pe care noi le-am înregistrat așa cum o cere legea. Lucrurile stând în așa fel, am hotărât în felul următor, anume ca omul nostru să cerceteze așa cum o cere legea, la fața locului, pământul aflat în litigiu și amintitul conflict de hotar, iar ambele părți să se supună medierii sale, să fie datoare să accepte și să încuviințeze hotărârea și sentința pe care o va da conform cu dreptatea, anume în așa fel, că dacă vreuna dintre părți se va socoti nedreptățită de judecata sa, ea să aibă puțința și să-i fie îngăduit să facă apel împotriva sentinței date în fața noastră, ca să putem cerceta și dezbate totul cu mai multă chibzuință, în conformitatea cu dreptatea și cu legea. Dată în orașul Sebeșul Săsesc, în a doua zi de la sorocul amintit, în anul Domnului o mie cinci sute cincizeci și unu.

L. S. Citită.

¹ 4 iulie 1551. În calendarul bisericesc ortodox îi corespunde sărbătoarea Veșmântul Maicii Domnului.

² Ioan de Zápolya.

2 1551 august 17, Caransebeș. Obștea nobililor din districtul Caransebeș convine cu Sfatul Caransebeșului, cu obștea locuitorilor de acolo, să respecte reciproc hotarele orașului așa cum fuseseră stabilite de comun acord în timpul regelui Ioan de Zápolya și să nu le încalce sub pedeapsă plății unei amenzi de o mie de florini.

Transumt în documentul dat la Turda, la 5 noiembrie 1572, de principele Transilvaniei, Ștefan Báthory; vezi doc. 4.

Nos, vniversiegregii et nobiles districtus de Karansebes, memorie commendamus tenore presentium singulis presentibus et futuris presencium noticiam habituris, quod nos, feria secunda post festum beatissime Assumptionis semper virginis Marie proxime preteritum¹, ab una, ab altera vero parte vniversi domini iudex ceteri que iurati ac senatores et tota communita sin habitatorum civitati se iusdem Karansebes, stantes et disceptantes pro in equalitate quarundam dammetarum ubi que in gyro civitati sexistencium, ergo tum ex voluntate nostrorum, tum vero-volentes commissioni et mandatis reverendissimi domini thesaurarii² consentire, domini nostri semper gratiosissimi, ad talem devenimus vnionem et concordiam racione dictarum limitum, quoddum ad huctempore serenissimi domini, domini Johannis, regisinclty³ regni Hungarie, domini nostri semper clementissimi felicis memorie, ac homineme ius dem Thome Radak ad id

per eandem Maiestatem Reginalem deputatum, nec non Georgio Simon, protunciudici electoistiusloci, caeteris vero absentibus, calcando et deambulando more consueto separassent et sequestrassent, nos infra dicto similiter domini iudex et tota civitas, ut prefertur, extra earundem calcationem ne possint integrederenec se immiscere sub eosdem vinculo cuius constitutioni et amenitatis inculumim posuimus florenos mille. Si qua partium, ut prefertur, pretactam dispositionem transgredere successutem porumut cun que niteretur, extunctalispars adversa contra partem pacificam in vinculo praedicto aggravaretur. Caeterum est, si cui partiumaliquid de iure corampresentia Maiestatis Reginalis requiratur, ubi clara et manifesta mera que veritas non defuit omnibus, imoligamus mediante, quaiseisдемиudici et toti civitatisi gillis nostris compressas ad cautelam dare duximus. Datum in Karansebes, termino in predicto et anno Domini mille simo quingentesimo quin qua gesimo primo.

¹ 17 august 1551.

² Gheorghe Martinuzzi.

³ În text *inclito*.

Traducere

Noi, toți aleșii și nobilii din districtul Caransebeș, dăm de știre prin cuprinsul scrisorii de față fiecăruia dintre cei de față și viitori care vor vedea această scrisoare, cum că în luna tocmai trecută de după sărbătoarea Adormirii preasfintei Fecioare Maria ¹, noi, pe de o parte, iar de cealaltă parte toți domnii, judele și ceilalți jurați și senatori și întreaga obște a locuitorilor aceluiaș oraș Caransebeș, stând și dezbătând cu privire la corectitudinea hotarelor de peste tot din jurul orașului, dorind, prin urmare, atât să dăm curs voinței alor noștri cât și voind să ducem la îndeplinire însărcinarea și porunca preacucernicului domn tezaurar ², domnul nostru pururea preamilostiv, am ajuns la un astfel de legământ și la o astfel de înțelegere cu privire la zisele hotare, anume după cum acestea au fost călcate cu piciorul și parcurse, fiind separate și despărțite [prin semne de hotar] după datina obișnuită, în vremea prealuminatului domn, a domnului Ioan, regele cinstitului regat al Ungariei, domnul nostru pururea preaîndurător de fericită aducere aminte, de către omul acestuia Toma Radák, trimis în acest scop de aceeași Maiestate Regală, precum și de către Gheorghe Simon, pe atunci jude ales al acestui loc, alții nefiind însă de față. Noi am declarat că nu vom încălca acele hotare sub pedeapsa mai jos zisă și, în același fel, domnul jude și întreg orașul nu pot trece – așa cum s-a amintit – dincolo de hotarul stabilit și nici să se amestece, căzând sub aceeași pedeapsă, a cărei formă și mărime am stabilit-o la o mie de florini. Dacă vreuna dintre părți va încerca – oricând în decursul timpului – să încălce, celelalte, fără vreo împotrivire, amenda mai sus zisă. Mai apoi, dacă vreuna dintre părți va avea ceva de reclamat în legătură cu zisele hotare, atunci totul să fie cercetat printr-un proces legal în fața Maiestății Sale regale, unde cu toții nu vor fi lipsiți de adevărul limpede, vădit și curat. La acestea ne legăm și ne obligăm prin tăria și mărturia acestei scrisori ale noastre, pe care am hotărât să o dăm spre cheazășie aceluiaș jude și întregului oraș, cu punerea sigiliilor noastre. Dată la Caransebeș, la sus-zisul soroc și în anul Domnului o mie cinci sute cincizeci și unu.

¹ 17 august 1551.

² Gheorghe Martinuzzi.

3 1563 mai 20, [Caransebeș]. Grigore Bethlen de Ictar, ban al Caransebeșului și consilier princiar, întărește hotarele orașului Caransebeș așa cum au fost reambulate de castelanii Petru Prisaca și Francisc Mătniceanu și de judele nobililor din comitatul Severin, Martin Bratovan.

Transumt în documentul dat la Turda, la 5 noiembrie 1572, de principele Transilvaniei, Ștefan Báthory; vezi doc. 4.

My, Iktáry Betlen Gergely, Karasebessy bán és ew felségének tanáchya, aggywk emlékezetre mindeneknek, mostaniaknak és jeovendeoknak kiknek illik, ez my lewelwnknek rendiben, hogy mikoron 1561 eztendeoben iwenek my eleotwnk és egyéb nemes és wálastot zemélyek eleott az witézleo Gywrkicza Lázlo, Moises Gyeorgh, minden attyokfiaywal egyetembe, az witézleo Vayda Gergely, Karansebessy feo-byroval és eskewttekel, polgárokkal smind az egéz várással az határ dolgárwl imig concordáltanak vala meg, mert az nemes népek az ew határokat mindewt az Themest mongiák vala lennj, az birák peniglen azt mongyák wala, hogy nem, mert az mostanj Themes régen másswt folt legien, és hogy annak folyássa nagy sokat mindenwt elzakasztot volna az wárás feoldében az nemességheoz, azért az eo határok azon volna, mellyen régen volt folyássa az Themesnek.

Ezt halván, az nemes népek keoték lelkére az biráknak, hogy walamellyen az biró heted magával megmerne eskénnye hol volna az határ, ewk is keoz engedelmessek lennének mind eoreokke annak megállani és azt megtartany. Az biró azért eskwttivel egyetembe akkor walamy okokból meg nem eskwttének wala, mostan annak okaért immáron az witézleo Bokosnicza Pál biróságában vgyan ezen fellywl megirtt nemes népek mynnáyan wgian ezen határ dolgárwl az birówal, eskwttekel, polgárokkal és az egéz wárással ezen my zemélywnknek eleotte hasonlatos képpen megconcordálának, hogy az biró heted magával megeskewggyek és my az határt azon eljárássuk, mellyen ewk megeskewnwkw. Mikoron azért, Zent Sophia azzony nap eleott walo pinteken volna ¹, my mind az két porkolábot, tudnia illik az witézleo Prizaka Péterth, Motnoky Ferenczet és Brathován Márthont, ez Karansebes wármegyének zolgabiráiát, ez határra kybochát-tuk, holot az feold zinén az biró heted magával eskewttivel ezen megeskw(enek) ², az nemes népek ott jelen léwén, és az megeskwésnek wtánna az porkolábok és zolgabiró az birákat az nemes népekel egyetembe kwl elbocháttwan eleotteok, az határt illyen helyen keztek volna eljárny, zintin az mostany Themesnek parttyán, holot az régy Themesnek, tudnia illik az holt Themesnek, az feye wagion egy dombochkán, mely dombochkán jew ky Sebesbeol egy wtachka, mely dombochkának wégében zintin az Themes parttián egy ffyzfa ³ wagion, azon alol hét lépés-sel kezdetik az határ, holot hántoth chináltanak és onnat az holt Themes partthián ala menwen, azon mind fyzfák wannak, (és) walamy wagyon mindenwt járwn az holt Themesnek beleol Themes felew az mind az wárássé, walamy kegieglen az hegi felew wagion az mind az nemes népeké, és ala menwen azon holt Themes parttián és jeowen egy nagy égherfára, ky zintin az parton dél feleol wagion, és onnét ala menwen és jewen egy helyre holot régen ez nemes népek-nek eley az Themesbeol egy patakot weottek wolt ky malomra wálot, és onnat igyenessen ala menwen eg ³ megye zabásswn, melnek wégében egy kewesse délre haiol az határ, holot hántott chináltanak és onnat ala menwen az holt Themes partián és jeowen egy weremre, onnat eléb menwen azon párton és jeowin az wtra ky az wárásbwł jew ky, holot az Váriszora pataka az wttal wzwetalálkozik, holot hántott chináltanak és onnat mind igyenessen ala menwin az holt Themes parttián és az ffyz ³ veolgien által menwen, és az nagy párttra zálwán és azon mind ala menwen és az Sidó patakan által kelwin, és az Maal hegie alat ismégint az holt Themesre zálwán és az holt Themesen mind ala menwen és az wtra kyzálwán, mely Baráth wlczárwl megien az Thywss hegyére, egy hántot chináltanak és az wton által menwen walamy ffyzfákra ³, mely ffyzfák ³ wégébe egy hántot chináltanak, onnat elew menwin határnak foliássa ismégint az holt Themesben esyk, az holt Themesbeol megint az mostani Themesben esik, és az Themessen mind alá menwen és zálwán arra az helre holot Mixa János az derék Themesbeol egy patakot weot ky molnára wálot, holot egy hántot chináltanak, onnat igyenessen menwin az Barátok táwára, és mind azon eleo menwin addiglan meglen az thó az holt Themesben esyk, és az holt Themessen igyenessen alá menwen az helre holot Dragna Istvánnak zálássa volt, és onnat az holt Themessen által menwen az mostany Themesre, és az Themessen igazan által menwen az Mixa János patakián wáló hidra

az helre, holot Mikanda Boldisár az embert wágtá wolt le, és onnat mind az Mixa János patakán ala menwin az Machkássy határaiglan, mely Machkás határa ennek eleotte Machkáshoz tartozó wolt, mostan peniglen wárás feoldé az, és ott wégeztetyk el az határ. Mely concordiábwl eljárta-toth és wálaztatot határról my attwk ez my pechyétes lewelwnket eoreok emlékezetnek és ereos-ségnek okayrtth nekik bizonságwl. Date in festo Ascensionis Domini, anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo tercio.

¹ 14 mai 1563.

² Pergamentul rupt 1 cm; textul întregit după sens.

³ Astfel în text.

Traducere

Noi, Grigore Bethlen de Ictar, ban al Caransebeșului și consilier al Măriei Sale, dăm de știre fiecăruia din prezent și din viitor, căruia i se cuvine, anume prin cuprinsul scrisorii noastre de față, că în anul 1561, când au venit în fața noastră și al altor nobili și persoane alese vitejii Ladislau Giurchița și Gheorghe Moise, fiecare împreună cu rudeniile sale, viteazul Gheorghe Vaida împreună cu prim-judele Caransebeșului și cu cetățenii-jurați și laolaltă cu tot orașul, toți aceștia s-au înțeles astfel cu privire la problema hotarului, deoarece persoanele nobile spun că Timișul este peste tot hotarul lor, iar juzii spun că nu, deoarece Timișul de acum a curs mai demult printr-un alt loc și că albia [nouă] a acestuia ar fi smuls peste tot mult din pământul orașului pe seama nobililor și de aceea hotarul lor (al orașenilor – C. F.) ar fi acela, anume cel pe unde a curs mai demult Timișul.

Auzind acestea, persoanele nobile s-au rugat din toată inima de juzi zicând, că dacă judele împreună cu cei șapte jurați vor cuteza să jure pe unde umblă hotarul, atunci și ei sunt gata să-l accepte pe vecie și să-l respecte. Dar, la acea vreme, judele și jurații n-au mai jurat din diferite motive. De aceea, fiind acum jude viteazul Pavel Buceșniță, toate aceleași persoane nobile mai sus scrise s-au înțeles în chip asemănător în fața noastră în legătură cu acest hotar cu judele, cetățenii-jurați și cu tot orașul, anume ca judele împreună cu cei șapte jurați să jure, iar noi să umblăm pe acel hotar pentru care ei depun jurământul.

De aceea, în vinerea dinainte de sărbătoarea sfintei mucenice Sofia ¹, noi i-am trimis la acest hotar pe ambii castelani, anume pe viteazul Petru Prisaca și pe Francisc Mătniceanu și pe Martin Bratovan, jude al nobililor din comitatul Caransebeșului, iar acolo, la fața locului, judele împreună cu cei șapte jurați ai săi au depus jurământul, fiind de față și persoanele nobile, iar după depunerea jurământului castelanii și judele nobililor i-au trimis înainte pe jude împreună cu persoanele nobile și au început să meargă pe hotar în acel loc, anume pe malul de acum al Timișului, acolo unde își are începutul Timișul vechi, adică Timișul mort, la un dâmb, din care dâmb iese spre Sebeș un drumeag, iar la capătul aceluia dâmb, tot pe malul Timișului, se află o salcie, iar la șapte pași mai jos de aceasta începe hotarul. Acolo au pus un semn de hotar, iar de acolo mergând la vale pe malul Timișului mort sunt numai sălcii și pretutindeni pe unde au mers, de la Timișul mort spre interior totul îi aparține orașului, iar ceea ce este mai în sus, spre deal, este în întregime al persoanelor nobile. Mergând apoi în jos pe malul Timișului mort și ajungând la un arin care se află tot pe mal înspre miazăzi, au purces de acolo la vale și au ajuns la un loc în care, pe vremuri, înaintașii acestor persoane nobile trăseseră din Timiș un pârau care ducea apă la moara lor, iar de acolo au mers drept spre un teren al comitatului la capătul căruia, puțin înspre miazăzi, hotarul face un cot. Acolo au pus un semn de hotar, iar de acolo, mergând la vale pe malul Timișului mort, au ajuns la o groapă și de acolo au mers înainte pe acel mal și au ajuns la drumul care vine din oraș, acolo unde pâraul Vărișoara se întâlnește cu drumul. Acolo au pus un semn de hotar, iar de acolo au mers drept la vale pe malul Timișului mort și,

mai în jos de valea cu sălcii, au trecut pe malul cel mare și, mergând pe acesta în jos, au ajuns la pâraul Jidău și, pe sub dealul Malului, au ajuns din nou la Timișul mort. Mergând pe Timișul mort în jos și ajungând la drumul care duce de pe strada Călugărilor la dealul Teiuș, au pus un semn de hotar. Iar după aceea, mergând pe drum în jos, au ajuns la niște sălcii, iar la capătul sălciiilor au pus un semn de hotar. De acolo, mergând înainte, hotarul urmează din nou cursul Timișului mort, și din Timișul mort trece iarăși pe Timișul de acum. Și mergând pe Timiș la vale, au ajuns la locul în care Ioan Micșa a tras din cursul Timișului un pârau pentru moara sa. Acolo au pus un semn de hotar, iar de acolo au mers drept spre iazul călugărilor și au continuat să meargă înainte până unde iazul se varsă în Timișul mort. Apoi au mers drept la vale pe Timișul mort și au ajuns la locul în care a fost sălașul lui Ștefan Dragnea. De acolo, mergând pe Timișul mort în jos, au ajuns la Timișul de acum și, mergând de-a dreptul pe Timiș în jos, au ajuns la podul peste pâraul lui Ioan Micșa, la locul în care Baltazar Micanda a ucis un om. De acolo, mergând tot la vale de-a lungul pâraului lui Ioan Micșa, au ajuns până la hotarul familiei Măcicaș, care hotar al Măcicășeștilor a ținut mai înainte de [moșia] Măcicaș, dar acum este pământ al orașului. Acolo se termină hotarul. Despre această înțelegere cu privire la hotarul străbătut cu pasul și stabilit le-am dat drept cheazășie această scrisoare a noastră cu sigiliu, spre veșnică amintire și tărie. Dată în sărbătoarea Înălțării Domnului, în anul Domnului o mie cinci sute șaizeci și trei.

¹ 14 mai 1563.

4 1572 noiembrie 5, Turda. Ștefan Báthory, principele Transilvaniei, confirmă și transcrie documentele din 1551 și 1563 referitoare la reglementarea hotarelor orașului Caransebeș.

Arhivele Naționale Sibiu, U. IV. 1029 (cotă veche: Doc. Litt., Lade 22, Nr. 1029); original pe pergament; sigiliul atârnat lipsește.

NOS, STEPHANVS BATHORY DE SOMLYO, VAIVODA TRANSsilvanus et Siculorum comes etc., memorie commendamus tenore presentium significantes quibus expedit universis, quod egregii et nobiles Paulus Bokosnicha, iudex ac Ambrosius Peyka, inhabitator civitatis Karansebes, in suis et senatus ac totius communitatis eiusdem Karansebes nominibus et personis nostram personaliter venientes in presentiam, exhibuerunt nobis et presentaverunt quasdam literas, vnas vniversitatis nobilium districtus Karansebes compositionales super sequestratione et separatione quarundam metarum in gyro sive circuitu civitatis Karansebes existentium sub vinculo mille florenorum inter ipsam vniversitatem nobilium districtus et inhabitatores civitatis dictae Karansebes facta in ipsis literis clarius contenta, in duplici papiro patenter confectas tribusque sigillis obsignatas, alteras vero egregii quondam Gregorii Betlen de Iktar, bani Karansebessiensis, praescriptarum metarum reambulatorias et rectificatorias in simplici papiro patenter confectas sigilloque suo in margine inferiori impresse communitas emanatas, tenorum infrascriptorum, suplicantes¹ nobis debita cum instantia, ut nos easdem literas ac omnia et singula in eisdem contenta ratas, gratas et accepta habentes literis nostris privilegialibus verbottenus inseri et inscribi facere ac pro universitate inhabitatorum predictae civitatis Karansebes eorumque successoribus et posteritatibus universis perpetuo valituras benigne confirmare vellemus. Literarum autem prefatae universitatis nobilium districtus Karansebessiensis tenor talis est:

[urmează în transumt documentul dat la Caransebeș, la 17 august 1551, de obștea nobililor din districtul Caransebeș; vezi doc. 2]

Alterum vero literarum dicti olim Gregorii Betlen de Iktar metalium tenor sequitur hoc modo:

[urmează în transumt documentul dat la Caransebeș, la 20 mai 1563, de banul Grigore Bethlen de Ictar; vezi doc. 3]

Nos itaque premissa supplicatione vniversitati inhabitatorum civitatis prefatae Karansebessiensis nobis modo quo supra porrecta benigne exaudita et faventer admissa, praescriptas literas praefatae universitatis nobilium districtus Karansebes ac annotati Gregorii olim Bethlen non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed prorsus omni vitio et suspitione carentes, sine diminutione et augmento ac variatione aliquali presentibus literis nostris privilegialibus verbotenus insertas et inscriptas quoad omnes earum continentias, articulos, clausulas et puncta eatenus quatenus rite et legitime existunt emanatae viribusque earum veritas suffragatur, acceptamus, approbamus et ratificamus ac pro memoratis vniversitati inhabitatorum praefate civitatis Karansebessiensis ipsorumque haeredibus et successoribus vniversis perpetuo valituras benigne confirmamus. In cuius rei testimonium presentes literas nostras privilegiales pendentis et autentici sigilli nostri munimine roboratas eisdem pro iurium suorum ulteriore cautela dandas duximus et concedendas. Datum in oppido Thorda, quarta die mensis Novembris, anno Domini millesimo quin gesimo septuagesimo secundo.

Stephanus Bathory de Somlyo ppa.

Franciscus Forgach, cancell(arius) pr.

pe verso:

Privilegium Karan (Sebesiensis) az Twisy határ feleol (sec. XVI). *DieseBrieffe² seynd a(nno) 1705 von kayserl(ichen) Soldatenerbeutet u(nd) menseFebruario a(nni) 1705 eingebracht u(nd) übergeben worden.* (începutul sec. XVIII).

¹ Astfel în text.

² Este vorba de încă zece documente din anii 1572–1573 referitoare la negustorii aromâni din Caransebeș, păstrate tot la Arhivele Naționale Sibiu.

Traducere

Noi, Ștefan Báthory de Șimleu, voievod transilvănean și comite al secuilor etc., prin cuprinsul scrisorii de față dăm de știre făcând cunoscut tuturor căroră li se cuvine, că aleșii și nobilii Pavel Bucosnița, jude și Ambrozie Peica, locuitor al orașului Caransebeș, venind personal în fața noastră, în numele lor și pentru ei și senatul și întreaga obște a aceluiaș oraș Caransebeș, ne-au înfățișat și arătat niște scrisori, anume una de învoială a obștii nobililor din districtul Caransebeș cu privire la despărțirea și separarea hotarelor aflate în jurul sau de jur împrejurul orașului Caransebeș, sub pedeapsa de o mie de florini, scrisoare întocmită între această obște a nobililor din district și locuitorii zisului oraș Caransebeș, lucruri despre care se vorbește mai limpede în acea scrisoare deschisă, scrisă pe o foaie dublă de hârtie și întărită cu trei peceti ale lor, precum și o altă [scrisoare], anume a răposat alesului Grigore Bethlen de Ictar, ban al Caransebeșului, referitoare la reambularea și rectificarea amintitelor hotare, scrisoare deschisă pe hârtie simplă și întărită în marginea ei de jos prin punerea pecetii sale, având cuprinsul de mai jos, rugându-ne cu stăruința cuvenită ca noi, consfințind, încuviințând și primind aceste scrisori și totul și orice este cuprins în ele, să le trecem și transcriem din cuvânt în cuvânt în scrisoarea noastră privilegială și să binevoim să o întărim pe seama obștii locuitorilor din zisul oraș Caransebeș, pe seama tuturor urmașilor și coborâtorilor lor, spre a avea putere de veci. Iar cuprinsul scrisorii amintitei obști a nobililor din districtul Caransebeș este acesta:

[urmează în transumt documentul dat la Caransebeș, la 17 august 1551, de obștea nobililor din districtul Caransebeș; vezi doc. 2]

Iar cuprinsul celeilalte scrisori de hotărnicie, cea a zisului răposat Grigore Bethlen de Ictar, urmează în acest fel:

[urmează în transumt documentul dat la Caransebeș, la 20 mai 1563, de banul Grigore Bethlen de Ictar; vezi doc. 3]

Noi, așadar, ascultând cu bunăvoință și primind cu milostivire rugămintea obștii locuitorilor din amintitul oraș Caransebeș făcută nouă în chipul de mai sus, văzând că amintitele scrisori ale obștii nobililor din districtul Caransebeș și ale amintit răposatului Grigore Bethlen sunt fără răsături, fără tăieturi și nici stricate în vreo parte a lor, ci lipsite de orice stricăciune și bănuială, am făcut ca întreg cuprinsul lor, articolele, clauzele și punctele lor, deoarece au fost date după rânduială și în chip legiuit iar puterea lor se întemeiază pe adevăr, să fie trecute și transcrise fără vreo scădere și adăugire și schimbare oarecare în scrisoarea noastră privilegială de față, după cum le primim, le aprobăm, le întărim și le confirmăm cu bunăvoință pe seama amintitei obști a locuitorilor pomenitului oraș Caransebeș, pe seama tuturor urmașilor și coborâtorilor lor, spre a avea putere de veci. Spre mărturia acestui lucru am hotărât să le dăm și să le hărăzim scrisoarea noastră privilegială de față, a cărei tărie o sporim și prin atârnarea sigiliului nostru autentic, pentru a fi spre viitoare cheazășie a drepturilor lor. Dată în târgul Turda, în a cincia zi a lunii noiembrie, în anul Domnului o mie cinci sute șaptezeci și doi.

Ștefan Báthory de Șimleu ppa.

Francisc Forgách, cancelar

pe verso: Privilegiul Caransebeșului privind hotarul spre Teiuș (sec. XVI). Aceste scrisori¹ au fost capturate de soldații imperiali în anul 1705, aduse și predate în luna februarie a anului 1705 (începutul sec. XVIII).

¹ Este vorba de încă zece documente din anii 1572–1573 referitoare la negustorii aromâni de la Caransebeș, păstrate tot la Arhivele Naționale Sibiu.

Bibliografie

Erdélyi káptalan	= <i>Az erdélyi káptalan jegyzőkönyvei 1222–1599.</i> ed. Bogdándi Zsolt, Gálfi Emőke, Editura Erdélyi Múzeum-Egylet, Kolozsvár (Cluj-Napoca), 2006 (în col. „Erdélyi történelmi adatok”, VIII/1).
Feneșan	= Feneșan Costin, <i>Despre privilegiile Caransebeșului până la mijlocul secolului al XVI-lea</i> , în „Banatica”, 2 (1973), p. 157–163
Pesty	= Pesty Frigyes, <i>A szörényi bánság és Szörény vármegye története</i> , vol. I, Budapesta, 1877; vol. III, Budapesta, 1878.
Szamosközi	= Szamosközi János, <i>Történeti maradványai (1566–1603)</i> , ed. Szilágyi Sándor, vol. III, Budapesta, 1877 (în col. „Monumenta Hungariae Historica”, Scriptores, vol. XXIX).
Țigău	= Țigău Dragoș Lucian, <i>Aspecte din activitatea prim-juzilor orașului Caransebeș în secolele XV–XVII</i> , în „Studii bănățene”, vol. coord. de Valeriu Leu, Carmen Albert, Dumitru Țeicu), Ed. Mirton, Timișoara, 2007, p. 87–136

